

Uvodno besedilo o kapitlju je prispeval France M. Dolinar. V posebnih razpravah pišejo Jožef Matijević o galeriji novomeških proštov, Anton Miklavžin o restavratorskih delih na slikah, saj so bile nekatere večkrat preslikane, Lev Menaše o podobi Brnske Matere božje iz proštove kapele, Marjetica Simoniti o liturgičnem posodju, Majda Pungerčar pa o cerkvenem tekstilu ter zlatarjih, srebrarjih in pasarjih v Novem mestu. Kratke oznake o razstavljenih predmetih so naredili že omenjeni Matijević, Simonitijeva in Pungerčarjeva, o listinah pa Franc Baraga, ki je prispeval tudi kratko kronologijo dogodkov, povezanih s preteklostjo kapitlja. Čeprav so se nekateri avtorji srečevali z nemajhnimi težavami, z vrsto tovrstnih problemov so se prvič spopadli, jim moramo biti za katalog iskreno hvaležni. Večjega dela cerkvenih posod in oblek tudi poslej ne bo mogoče videti. Dovolili bi si le eno pripombo. Pri fotografijah nekaterih delov cerkvenega tekstila bi morali upoštevati ali pa vsaj nakazati razmerja velikosti. Med štolo in maniplom, burso in velumom so te kar precejšnje. To iz objavljenega ni razvidno. Pogrešamo tudi nekaj besed o cerkvenih banderih. Če nas spomin ne vara, tudi v cerkvi niso bila razstavljena. Pa je sv. Nikolaj tako mogočen!

Ob koncu naj zapišemo, da sta bila že pred temi prireditvami urejena tudi arhiv in knjižnica novomeškega kapitlja. Slednja je dobila tudi novo opremo, proštija pa prostor, ki si ga velja posebej ogledati. V njem bi bilo tudi prijetno študirati.

Stane Granda

WOLFOV SIMPOZIJ V RIMU Slovenik, 13.–18. september 1993

Slovenska teološka akademija v Rimu je organizirala že 13. simpozij o pomembni osebnosti iz zgodovine Cerkve na Slovenskem. V letošnjem letu je bil posvečen škofu Antonu Alojziju Wolfu (1782–1859) ali natančneje obdobju njegovega škofovanja (1824–1859). Potekal je v prostorih Slovenika, slovenskega papeškega zavoda v Rimu. Pokrovitelj znanstvenega srečanja je bil slovenski metropolit in ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar, ki ga je zastopal stolni kanonik msn. Melhior Golob.

Obdobje škofovanja Antona Alojzija Wolfa sega v eno najbolj prelomnih obdobij slovenske zgodovine. Na eni strani je propad fevdalizma in absolutizma, osvobajanje Cerkve iz fevdalnih in državnih spon, na drugi slovensko nacionalno in politično prebujanje, ki Slovence oblikuje v enega izmed subjektov avstrijske politike. To so bili okviri, ki so določali vsebino simpozija. Ker imamo znotraj teh dejstev še vrsto neraziskanih vprašanj, cilj simpozija ni mogla biti nova podoba omejene dobe, niti ne revizija dosedanjih znanj in ocen, ampak predvsem spodbuda za nova temeljitejša in neobremenjena raziskovanja.

Uvodni referat o Wolfu je imel France M. Dolinar, avtor doslej najboljšega članka (v Slov. biografskem leksikonu) o tem velikem Idričanu. Njegove besede niso izvenele v hagiografski uvod v simpozij, ampak v opozorilo o treznejšem in nešablonskem pristopu k temu času in njegovim problemom. Za primer naj navedemo samo govorjenje o janzenizmu, ki se opleta v številnih, tudi najnovejših raziskavah, pa je le malokdo pripravljene pomisliti, kaj ta oznaka sploh pomeni. Širše razmere obdobja Wolfovega opravljanja škofovske službe je prikazal Vasilij Melik. Opozoril je na glavne politične dogodke, upravne in politične ideje, pretok ljudi in zlasti informacij ter porajanje nacionalnih idej. Opozorilo velja predvsem na njegov poudarek dejstvu, da od oznake Slovenija za prostor, ki ga naseljujejo Slovenci, ni daleč od ideje o njegovi združitvi v eno upravno enoto. S tem je bilo že dano eno od izhodišč za naslednji referat, ki ga je imel Stane Granda. Ljubljanski škof narodnemu gibanju ni odkrito nasprotoval, ni ga niti podprl. Podprl pa je izdajo znamenitega slovarja, ki pa je bil eden rezultatov delovanja Slovenskega društva leta 1848/49 v Ljubljani. Veliko bolj je bil aktiven pri razpiranju državnih spon, ki so hromile delo Cerkve. V tem pogledu njegov pomen presega ostale škofe, ki so imeli v svojih škofijah Slovence. Borut Košir, profesor cerkvenega prava na ljubljanski teološki fakulteti, je predstavil konkordat iz leta 1855. Najprej je pokazal različne teoretične pristope k takim mednarodnim pravnim aktom, potem pa je prikazal vsebino 66 členov ter tajnega dodatka. Sledil je referat Janeza Cvirna o gospodarskem razvoju na Slovenskem v obravnavanem času. Čeprav je vsebinsko bolj sodil neposredno Melikovemu prispevku, je s poudarki na tehnološko in ekonomsko zaostajanje slovenskih dežel, zlasti Kranjske, lepo zaokrožil splošnejši zgodovinski sklop Wolfovega simpozija.

Idrijski arhivist Janez Pirc je predstavil stike med Idrijo, škofovim rojstnim krajem, in velikim rojakom. Čeprav rodbina v kraju ni pustila trajnejših sledov, je bil vendar mož na Idrijo izredno navezan in ji je v mnogih pogledih pomagal. Wolf je bil v marsikaterem pogledu nadpovprečna osebnost. Bil je namreč veliki organizacijski in finančni talent, hkrati pa mož, ki je bil izredno dobro zapisan na dvoru. S svojimi talenti in delavnostjo ter zvezami je dosegel več kot marsikateri njegov predhodnik in stanovski sodobnik. To je bilo lepo razvidno iz drugega referata Franceta M. Dolinarja, v katerem je primerjal njegovo vedenje škofije s predhodnikom Gruberjem. Na podlagi škofovih poročil v Rim in vizitacij je tudi ponovno ugotovil, kako napačna je vrsta ocen in trditev,

ki sta jih zapisala Kidrič in Prijatelj. Walter Lukan je podrobneje lahko spregovoril o ozadju imenovanja za ljubljanskega škofa; na to mesto je bil že v naprej določen, glede dunajske dokumentacije, ki se nanj nanaša, pa je lahko opozoril predvsem na njen neverjeten obseg, ki samo potrjuje, da je bil ena najbolj zaupnih kranjskih osebnosti. Dvor ga je še kako upošteval. Franci Baraga je predstavil poslovanje in vodenje škofije v Ljubljani. Wolf še zdaleč ni bil birokrat za mitro, škofijo pa je obvladoval veliko bolj kot kancler Metternich monarhijo. Prav zaradi tega v njegovih dejanjih in stališčih, tudi glede Slovencev, ni takšnih zaletavih izjav in dejanj kot pri nekaterih sodobnikih. Zdi se, kot da je bil na številne težave že pripravljen. Prav njegovo razumevanje potreb časa in Cerkve na Slovenskem je bilo v ozadju številnih dejanj. Vedel je, kaj pričakuje dvor, poznal je domače pomanjkljivosti. Zato je ne samo izboljšal pastoralno dejavnost ampak tudi v mnogih pogledih popravil versko življenje v škofiji. O teh vprašanih je referiral Bogdan Kolar.

Franci Petrič je opozoril na bogato vsebino Wolfovih vizitacijskih zapisnikov, Branko Šuštar pa je prikazal njegovo dejavnost na šolskem področju. Glede slednjega je zanimivo zavzemanje za kvalitetno temeljno izobraževanje, ki naj poteka predvsem v slovenskem jeziku. Trivialke z nemškim učnim jezikom so bile zanj, ki je verjetno gojil le deželno, kranjsko zavest, za kranjsko deželo čisti nesmisel. Predvsem o domačih razmerah je govorila tudi Ivanka Tadini, specialistka za Knobleharja, (glej *Acta Eclesiastica Sloveniae* 13, 1991), ki je govorila o Wolfovi misijonski dejavnosti. Poudarila je, da ji ni bil naklonjen, pretirano pa je tudi ni pospeševal. Misijonske odločitve posameznikov je podpiral, ni pa jih k njim silil. S prispevkom naslednjega referata Darka Friša, ki je referiral o podobi Amerike v očeh takratnega Kranjca, je končno privrelo na dan vprašanje, zakaj je »moral« Baraga v Ameriko. Dosedanje mnenje, da ga je na pot spravila janzenistična duhovščina, je padlo kot neutemeljeno ne samo zato, ker janzenizma pri nas ni bilo, ampak tudi zato, ker je bil čas bolje prikazan. Vera, odločitev za duhovniški poklic, delo v misijonih, niso samo splet osebnih in političnih traum posameznika. Na Barago in njegove številne tovariše je vplivala vrsta elementov, med njimi tudi idealizem in odgovornost do širjenja Resnice.

Vincenc Rajšp je predstavil ljubljanskega škofa kot mecena. Opozoril je predvsem na njegova velika volila, odprto pa je ostalo vprašanje o motivu zanja. V nekaterih primerih, kot je na primer ustanovitev Alojzijevega, o njem je govoril Andrej Vovko, je to jasno. Enako velja tudi glede Sv. pisma. Zanimivo je, da je prav pri predajanju Marjana Peklaja o Wolfovih prizadevanjih za dvig svetopisemske kulture, prišlo na dan tudi nekaj njegovih manj simpatičnih potez. Vlado Zupančič in France Oražem, ki sta govorila o njegovih zaslugah za duhovniško vzgojo in odnosu do duhovnikov, sta najbolj odkrito načela vprašanje njegove osebnosti. Znal je biti »vladika«, do Jakoba Zupana je pokazal veliko srčno kulturo, toda kaj je bilo osnovno gibalno razmišljanje in dejanje tega Idričana? Pričakovali smo, da bomo našli del odgovora v analizi odnosov s Slomškom, ki jo je prispeval Anton Ožinger, toda priznati moramo, da do zadovoljivega odgovora tudi po tej poti nismo prišli.

Ivan Likar je obravnaval delovanje škofa Wolfa na liturgičnem področju. Opozoril je na njegov bogoslužni red iz leta 1827, slovenski izdaji pisem in evangelijev, proprij svetnikov ljubljanske škofije in zlasti Obrednik iz leta 1844. Tako ta dejanja kot njegova pastirska pisma, o katerih je spregovoril Metod Benedik, kažejo, da ni želel biti zapisan v zgodovino samo kot velik človek ampak tudi kot pomemben škof. Edo Škulj, ki je predstavil našo glasbeno umetnost tega časa, in Andrej Kropelj, ki je spregovoril o odnosu do likovne umetnosti, sta udeležence simpozija vrnila na realna tla. V teh pogledih Wolf ni izjemen. Njegov praktični duh se je v teh ozirih hitro zadovoljil. Wolf je bil nedvomno velik človek in škof, do bližine popolnosti pa mu je še vseeno marsikaj manjkalo.

Zmaga Kumer in Anton Trstenjak, ki sta govorila o njegovi osebnosti, na vrsto vprašanj, ki smo jih našli zgoraj, nista mogla odgovoriti. Osebna pisana zapuščina je bila namreč v skladu z njegovo voljo zažgana. Kljub temu pa je udeležencem tokratnega rimskega simpozija ostalo v spominu referentkino opozarjanje na nevzdržnost nekaterih ocen in stališč, ki jih vztrajno ponavlja naša literarna zgodovina. Zaradi izredne ahistoričnosti nekaterih njenih vodilnih predstavnikov in nezmožnosti preseganja avtoritete Kidriča in Prijatelja, je kratkoročno to manj uspešno. Strokovno in dolgoročno je to edina prava pot.

Letošnji (po vrsti 13.) simpozij je bil žal nekoliko v znaku svoje zaporedne številke. Nekateri referenti zaradi osebnih razlogov niso mogli priti v Rim, njihove referate so prebrali drugi. Pogrešali smo jih zlasti pri običajno tako živih diskusijah in razčiščevanju nekaterih pojmov. Kot vse kaže, predstavlja prva polovica 19. stoletja za nekatere že resen problem. Terminologija, ki je dopustna za naslednja desetletja, za začetna ne velja. Zlasti velja to za poizkuse ocen političnih stališč in procesov.

Simpozij je sklenila osrednja osebnost tovrstnih rimskih prirediteljev, msgr. Maksimilijan Jezernik, rektor Slovenika. Tisti, ki so bili v strahu, da se program polagoma izteka, so se lahko hitro prepričali, da je do leta 2000 prenatrpan in da bo tudi posledj še dovolj dela.